

ЗНАК #12

Вересень 2010

Маловідомі пригоди українських радянських письменників

Так уже воно склалося, що масштабне відкриття білих плям одного періоду історії літератури майже неодмінно призводить до легкого підзабуття періодів інших. Відколи останніми роками пішла хвиля перевидань і досліджень українського красномовного письменства 1920-х років, трохи в тіні залишилися пізніші часи.

І от значною мірою саме їм присвячено нове видання з серії «Невідома Україна» під інтригуючою назвою «Таємниці письменницьких шухляд: детективна історія української літератури». Власне кажучи, з «детективністю» автори (Станіслав Цалик і Пилип Селігей) у назві розігналися трохи занадто, якихось вибухових сенсацій чекати від книги зовсім не варто, а проте вийшов добрий, інформативний і читабельний твір. Із якого можна дізнатися про маловідомі, а часом і загадкові деталі біографій таких персонажів радянської української літератури, як Микола Бажан, Максим Рильський, Іван Кочерга, Павло Тичина, Олександр Корнійчук, Юрій Яновський, Остап Вишня,

Олексій Кундзін, Олесь Гончар, і зовсім не радянського Уласа Самчука. Стосунки з владою та колегами, нюанси особистого життя, просто пригоди — все це є на сторінках «Таємниць»...

А символічною віссю книги виступає київський будинок «Роліт», котрий із переїздом столиці Радянської України з Харкова до Києва перейняв від харківського будинка «Слово» роль головного центру письменницьких тусівок і так само письменницьких арештів. Саме «Ролітові» присвячено першу частину книги. Взагалі, мені інколи здається, що і «Слово», і «Роліт», та й усі інші радянські мистецько-галузеві «будинки-комуні» є ніби експресіоністично викривленими відображеннями сквотів. Звісно, викривленими, жаскими (арешти, розстріли, самогубства, надпотужні фрустрації не могли не створити специфічної моральної атмосфери), але таки відображеннями. Як і своєрідний метафоричний спосіб сигналізує про те, що сама концепція майже цілодобового перебування митців «у соку» одне одного не є аж такою доброю і плідною, а натомість завжди містить легкий присмак божевілля й неконструктиву. Безумовно, я усвідомлюю всю суперечливість та суб'єктивність цього судження...

Отже, книга розповідає історії з життя мешканців «Роліту». Наприклад, про те, наскільки близьким до загибелі від рук «караючого меча пролетарського правосуддя» був Максим Рильський. Або про те, як засохла дружба Юрія Яновського і Миколи Бажана після того, як Бажан у критично-викривальному ідеологічному опусі добряче погромив свого приятеля, а це багато хто цілком міг сприйняти як команду «фас», тож суперечка

могла закінчитись арештом. Вельми цікавою мені також здалася та частина «Таємниць письменницьких шухляд», у якій ідеться про Остапа Вишню. А точніше, про його вже доволі давно опублікований щоденник. Хто читав, неодмінно мусить згадати цей текст: по-швейківському «ідіотичні» записи про любов до праці, про те, «який у нас замечательний народ», про те, що й самого Вишню недаремно свого часу запроторили «збирати сніг у Сибіру», про дружбу народів та подібні приємні речі. З одного боку, цей текст викликає великі сумніви щодо психічних та інтелектуальних спроможностей його автора. З другого — історія зберегла чимало свідчень якраз зовсім непоганих розумових здібностей Остапа Вишні та його здорового глузду, не кажучи вже про почуття гумору. Цалик і Селігей пропонують своє розв'язання колізії: мовляв, скидається на те, що той записник усе ж таки — цілковито «швейківська» гра. Вони припускають, що Вишня міг писати ці тексти в надії, що вони хоч якось могли б задобрити слідство в разі нового арешту.

По-іншому цікава та по-іншому екзистенційно абсурдна одна з історій про Павла Тичину. 1938 року в нього виник роман зі співачкою soprano Київської опери Оксаною Петрусенко. Після болючого розриву поет іще написав вірш «Ой була собі Оксана». Коли Петрусенко загинула під час пологів у 1940 році (натоді вже і вона вийшла заміж, і він одружився), Тичина весь день плакав і... не дозволяв нікому з домашніх їсти. В іншому епізоді колишній лідер українського поетичного модернізму під кінець життя попросив прочитати йому знаменитий вірш Маланюка зі словами

С. Цалик, П. Селігей. Таємниці письменницьких шухляд. Київ, «Новий час», 2010 (352 с.)

«від кларнета твого — пофарбована дудка зосталась», погодився з поетом-емігрантом і додав: «Він єдиний мене зрозумів...». Утім, дозволю собі заперечити: навіряд чи аж так єдиний.

Найслабший розділ книги про Олесь Гончара. Пишучи про інших письменників, автори зберігали стилістичну стриманість, відчуття стилю і міри, то «прапороносна» частина вийшла надто пафосною, із сентенціями на шорталт «Гончар був не з тих, хто „пече“ романи щорік, адже справжню річ треба виносити в душі, вистраждати, виписати до коми, до титли». Більш деталізованим і менш динамічним та цікавим видається й сам фактичний матеріал «Собор із „Собору“, або Подорож Олесь Гончара до Мадонни» (знову-таки зверніть увагу на стиль!).

Тож загалом вдала і добра книга підкреслює нерідко згадуваний парадокс: найцікавіше і найкраще, на жаль, зазвичай досліджують життя історично віддалених від самого дослідника авторів, тобто тих, про кого фізично лишилося менше інформації...

Олег Коцарев

Василь Карп'юк

МОТЛОХ:
збірка прозових
і поетичних текстів

Передмова Василя Герасим'юка. Серія «Лауреати „Смолоסקипа“». Київ, «Смолоסקип», 2010 (192 с.) Ціна — 12 грн.

Перша книжка Василя Карп'юка, який народився на Гуцульщині, звісно ж, присвячена його рідній стихії. Саме цю надпотужну стихію гуцульського смерчу Василь Карп'юк перетворює на буремний вир органічного єднання прози і поезії, делікатно оздоблений раритетними світлинами з родинного архіву.

Слова тут видаються смішними, а сніги байдуками. Повірте, цю книжку варто прочитати.

Герберт Маркузе

Структура інстинктів і суспільство

Київ, «Ніка-Центр», 2010 (248 с.). Ціна — 50 грн.

Ім'я Маркузе знають не лиш у контексті філософії. Підзаголовок книжки — «Філософське дослідження вчення Фрейда» — свідчить, що саме автора теорії несвідомого Маркузе бере собі в союзники у пошуках методологічної опори для критичного розгляду сучасного стану цивілізації, тобто «діагностики загального розладу».

Але на відміну від Фрейда, Герберт Маркузе вважає, що конфлікт між інстинктами та цивілізацією не абсолютний: репресивність не є сутністю цивілізації, вона притаманна лише «специфічно історичній організації людського існування».

Маркузе намагається внести історичний та суспільний вимір до позаісторичної побудови.

Володимир Кулик

Дискурс
українських медій

Київ, «Критика», 2010 (655 с.) Ціна — 54 грн.

Дискурс — явище, яке, на жаль, досі залишається в Україні та українознавстві радше обговорюваним, ніж аналізованим. Ця книжка показує, як уживання мови відображає та водночас витворює ідентичності мовців, адресатів та обговорюваних осіб і спільнот, стосунки між ними, особисті й колективні уявлення про світ. Також книжка описує медію — феномен, який в українській науці й науці про Україну ще менш досліджений, аніж дискурс.

Нарешті, ця книжка — про сучасну Україну як цікавий об'єкт для дослідників дискурсу й медій.

Микола Литвин,
Кім Науменко

Сталін і Західна Україна.
1939–1941 роки

Київ, 2010 (80 с.). Ціна — 13 грн.

В науково-популярному форматі книга оповідає про те, як на території Західної України було реалізовано пакт Молотова-Рібентропа, який розпочав Другу світову війну.

На підставі не знаних досі документів і спогадів очевидців показано агресивну політику Німеччини та СРСР, підготовку Москви до нападу на Польщу, прагнення Сталіна замаскувати агресію під «визволення єдинокровних українських та білоруських братів». Докладно висвітлено бойові дії союзників — німецької та червоної армії у Галичині й Волині 1–28 вересня 1939 року, простежено реакцію місцевого населення, а також трагедію радянської приєднаного краю 1939–1941 років.

Жан Марі Гюстав
Ле Клезіо

Потоп

Переклала з фр. Г. Чернієнко. Київ, Видавництво Жупанського, 2010 (252 с.). Ціна — 47,50 грн.

Незважаючи на численні мандрівки, Ле Клезіо, починаючи з семи чи восьми років, ніколи не припиняв писати, але жоден твір не був опублікований до «Протоколу», його першого роману, що вийшов друком 1963 року і здобув премію Ренодо.

Нині його доробок нараховує близько 40 томів. 1980 року він здобув Гран-Прі Поля Морана Французької академії за роман «Пустеля». Почесний професор багатьох університетів. 2008 року став лауреатом Нобелівської премії в галузі літератури. 31 січня 2009 року — офіцер Почесного легіону.

Українські
народні
скоромовки

Київ, «Факт», 2010 (16 с.). Ціна — 12,50 грн.

Пропоноване видання продовжує дитячу серію видавництва «Факт».

Художниця Юлія Шалімова збрала матеріал для книжки та підготувала ілюстрації.

Завдяки яскравому оформленню в етнічному стилі з елементами сецесії книжка «Українські народні скоромовки» не лише сприятиме розвитку мовлення вашої дитини, а й подарує естетичне задоволення батькам та всім читачам.

top 20

люблені видання покупців

- 1 **Пітер Баррі**. Вступ до теорії. Київ, «Смолоסקип», 2008 (25 грн.)
- 2 **Українське дошкілля. Збірка для читання**. Київ, «Смолоסקип», 2009 (27 грн.)
- 3 **Рух опору в Україні 1960–1990. Енциклопедичний довідник**. Київ, «Смолоסקип», 2010 (80 грн.)
- 4 **Добра Листівка**. Київ, МБФ «Крона», 2010 (5 грн.)
- 5 **Володимир Винниченко. Щоденники 1926–1928 (Том 3)**. Київ, «Смолоסקип», 2010 (45 грн.)
- 6 **Українська літературна газета Числа 17–19, 2010 рік (3 грн.)**
- 7 **Юлія Стахівська**. Гусинь. *Листівка* (5 грн.)
- 8 **Український декламатор. Збірка віршів для української молоді**. Київ, «Смолоסקип», 2006 (15 грн.)
- 9 **Поети Празької школи: Срібні сурми. Антологія**. Київ, «Смолоסקип», 2009 (40 грн.)
- 10 **Михайль Семенко**. Вибрані твори. Київ, «Смолоסקип», 2010 (35 грн.)
- 11 **Станіслав Цалик, Пилип Селігей**. Таємниці письменницьких шухляд. Київ, «Наш час», 2010 (59,50 грн.)
- 12 **Іван Безпечний**. Теорія літератури. Київ, «Смолоסקип», 2009 (25 грн.)
- 13 **Валерій і Сандра**. *Листування В. Марченка із С. Фрапаньйо*. Київ, «Смолоסקип», 2010 (10 грн.)
- 14 **Артем Сокол**. Агляя; *Микола Хвильовий*. Вальдшнепи. Київ, «Смолоסקип», 2010 (20 грн.)
- 15 **Тарас Шмігер**. Історія українського перекладознавства ХХ ст. Київ, «Смолоסקип», 2009 (25 грн.)
- 16 **Марсел Пруст**. У пошуках втраченого часу. Київ, «Юніверс», 1997–2002 (20,50 грн. за том)
- 17 **Універсум**. Число 7-8; 2010 (9,50 грн.)
- 18 **Едуард Драч**. Катарсис. Київ, «Смолоסקип», 2006 (7 грн.)
- 19 **Оксана Забужко**. Музей покинутих секретів. Київ, «Факт», 2010 (74,50 грн.)
- 20 **Вячеслав Чорновіл**. Твори. Том 3. «Український вісник»; Том 6. Документи й матеріали 1985–90. Київ, «Смолоסקип», 2006; 2009 (25; 35 грн.)

Ці та багато інших книжок українською можна придбати у книгарні «Смолоסקип» за адресою: вулиця Межигірська, 21

Анна Малігон

Народилася в Конотопі, мешкає в Ірпені, працює в Києві. Авторка книги «Дзвінок у двері», лауреатка багатьох літературних премій, у тому числі й «Смолоскипа».

У цих віршах емоції виразно закривають собою всі формальні мистецькі ознаки. Рима, ритм і тропи підкоряються пристрасті, але це не значить, що їх немає.

Цікаві сполучення, ходи думки і риторичні побудови з усіма їхніми небезпечками багатослів'я — та ніколи не зайвий для поезії динамізм.

Лід

І зиму накрис не хутро, а кров Козерога...
Пуси його...

Завтра нікого вже так не відпустиш...

Ця відстань, любасе, настільки сьогодні безнога,
що я не покину хатню свою розпусту.

І знов притискаю нагріту, як ніч, оболонку,
і тихо пускаю долоню по стежці розколу.

Чи літом рідніше у цій рукавичці було нам?

Чи хтось тебе кличе до іншого, ситого столу?

Мовчить рукавичка...

Я буду над смертю стояти,

Я буду ходити до кельтів у страхи і міти.

І лагідні змії мені цілуватимуть п'яти,

і коні минулі по-княжому будуть любити.

Та скільки в мені б не було

перетравлено смислів,

які б я до тебе думками стежки не сікла...

ми порівну змовкли, а тиші вродились різні.

І що мені з того, що кров голуба у сіння?

Руса і нічия... Знала чужих божків...

Скиглив тоненько сніг, доки земля не звикла.

Так я ішла до зір з надлишку днів тяжких,

так мерехтіла всім перша моя живинка.

Але розтанув лет над бірюзовим склом,
світло готельних ламп сковувало за'ястки.
Мов повертався світ під золотим ребром,
знаючи, що зростає, — хай же його бояться.

Риба усіх морів знала мої казки,
і м'якокрилий гість все повертав на захід.
Ким би у нас не був — будеш для них ніким,
навіть якщо летіть, навіть якщо на задніх.

А на постах божки жлуктять міцні чаї,
бавлячи жовту хіть грою у лялі-долі.
Так забирає ніч русих і нічий...
І повертає дню лиш імена схололі.

...Дай же хоч ти крило! Що там затис між губ?
Слово чи тільки звук напівживого слова?
Хлопчику, я біжу по молодім снігу...
Бачиш, мої сліди знову тебе не зловлять.

він заходить до мене спокійно трива
повертаючись в темін без тьми
і відсічена від існування трава
пахне кров'ю природи

і нами

заховає провінція хворі вогні

щоб тягнулись набряклі початки

він заходить уперто і гасне в мені

і не хоче мене

помічати

понавішує Рай золотих заборон

а що стиглі втрисокра — то вище

вурхнеться під шкірою зайве ребро

і тоді стережись

чоловіче

я ненавиджу пил на повіках полиць

а тим паче коли свідомо

і в розхристані келії темних пивниць

не пушу доживати

долю

ми слабкі і могутні напівгріха

на пожежу кісток чи порох

незагоєні війни трава суха

але Боже хіба я

ворог

Випуск 12 (вересень 2010)

Літературний додаток до щомісячного часопису
творчої молоді «Смолоскип України».
Реєстраційне свідоцтво: КВ № 4040 від 15.02.2000.

Думки авторів публікацій не завжди збігаються
з точкою зору редакції.

Хай тобі буде хаки

Кладовище польотів. Куди наш літак торохтів?
Перелатане плямами поле, попалені плани...
Фіолетовий попіл... і неба холодний архів...
І червона трава на долонях убитої панни.

Хто зі мною тепер?

Мій цинічний Господь — нашатир.

та нажиті слова, канонічно уцвяшені в давність,

Марсіанська вода, тридцятого світу пунктир

Попідшкірою пнеться і хрін його хто передавить.

Я би тільки травинкою гралась тобі по щоці,
Я б поцілила в тебе, щоб тільки ділитися кров'ю.
(Тиха курво кімнатна яких ще треба рубців,
Щоб урешті навчитися Тишу ділити натроє?!)

Хто з тобою? Дівчата пливуть і пливуть і полин
перестиглої слини повільно приводить до тям.
...Викидаю набобі і небо стираю з колін.
Хай тобі буде хаки. А я обійдуся синцями.

І коли вже не буде кому твою кров штовхати,
коли дні свої понесеш, мов збитки,
ти сядеш на підвіконня і будеш спостерігати,
як живуть малолітні лесбійки.

Дивитимешся на груди їхні з хрестами,
на кільця в губах, на вечірні звички,
як чітко віконцем у ніч вростає
їхня зйомна «капличка».

І коли вже не буде кому твою кров спинити,
будеш дивитися, як метушаться товсті санітарки.
«Холодно, — скаже старша. — Чорт забирай, —
ніяк не кину палити! У тебе нема цигарки?»

«Жовтень... — скаже молодша, — скоро зима.
А той, із другої койки, вікно відчиняє постійно.
Курці помирають рано. Знаєш сама.
Краще по сто — бо здуріти можна в цих стінах».

І раптом відчуєш, як із вен витікає осінь,
затягує міцно шарфи на дитячих шийках,
як до першого інею на кіосках
просто хочеться жити...

Близнючки

Я у шість не любила зеленку і вазелін.
Імітувала хвороби, постійно губила ручки.
Підходила до чужого вікна, що росло із землі,
а з нього дивились на мене сусідські близнючки.

Їх каламутні погляди з-під широких лобів,
їх безкімечна слина й короткі стрижки...
А ще в них був тато і він їх, здається, любив.
Ставив по черзі на підвіконня і гладив ніжки.

Я поверталась додому, ляяла школу, їла обід,
ловила в тенета задрозів оті сопливі моменти,
згадувала щосили, яким був мій дід.
А мама, затуркана, бігла по аліменти.

І коли закривалися двері, вимикалося світло,
Усі таємниці розлазилися по фантиках.
Я уявляла, як сильні руки, ніжно і вмילו
одягають на мене форму і білий фартух.

А місяць вrostав у осінь уламком ребра.
І вже нічого на світі не мало значення...
...І мама щоразу казала, що хоче мені добра.
І просила пробачення.

Адреса редакції:

04071, Київ, вулиця Межигірська, 21.
Видавництво «Смолоскип». www.smolosky.org.ua
(044) 425 23 93

Редакційна колеція:
Ольга Погинайко, Ростислав Семків, Олег Коцарев.

Юлія-Ванда Мусаковська

Львів. Авторка збірки поезій «На видих і на вдих» (2010). Одна з щогорічних лауреаток літературного конкурсу «Смолоскип» за добірку віршів «Маленький Париж і великий кураж». Перекладає зі шведської.

Скидається на те, що в сучасній поезії вона сповідує принцип римованість. Причому досягає в ній поєднання чіткого ритму з образною насиченістю, а цим може похвалитися не кожен поет. Як наслідок — трохі «трансове» (правда, часом і децю одноманітно) звучання текстів. А також варто віддати належне добрій і багатозначній метафоричності.

спасіння

розсипається птаство ніби з руки насіння
і рядина над ним розіпнута синя-синя
значить випаде сніг — дарма не чекай спасіння
переждемо і перебудемо — ти і я

і сніги забілюють пишні як горностаї
говори гомони моя найцінніша з таїн
обірвалася пісня бачиш — я відлітаю
після зникнення мусить бути пора появ

після холоду мусить бути пора відлиги,
затискаю долоні зимні кричу — оклигай
ми усі відіграли ігри своєї ліги
і закрито сезон допіру і до весни

і закриті до скрині давні перестороги
зачепилися ми за гачки за свої пороги
і летять не сповиті місяцем круторогим
снігові пластівці — і наше спасіння в них

angry little girls

ці маленькі жорстокі дівчатка в пісочниці слів
по периметру дротом колючим
обтягтий майданчик
їх насуплені личка яскраві коробки для ланчів
і сліди від камінчиків їхніх синіші від слив

ці маленькі зухвалі дівчатка волосся в піску
зблукалих чужинців вистежують їхні радары
а зруйновані замки розбиті об землю гітари —
як затерті платівки що крутяться на язyku

ці маленькі дотепні дівчатка ножи у зубах
закриваються шлюзи
по венах мандрують піраньї
відмирають нервові закінчення
спробуй порань їх
ти несхожий і буде тобі ерихонська труба

ці маленькі дівчатка цукерки що в роті гірчать
застигають під спалахом навчено наче моделі
крізь піщані будиночки лізуть на світ асфоделі
ефемерні неначе ефеби суворі як час

вона ховає до шухляд серця коханців
слонячі бивні

сувеніри з літніх мандрів
у жовтій майці баскетбольної команди
вона зійде як завше на останній станції

вона зійде як завше на останній стадії
своєх надій — повнометражних кінофільмів
і гострий дощ атакуватиме повільно
її — овечку що згубилася у стадї

не усвідомивши овечої природи
поміж накидок із блакитної церати
вона пливе додому плісняву стирати
з окрайця стелі у порепаному гроті —

така подоба передчасного причастя
коли слова зависли десь на півдороги
коли думки ще не прочитані

як блоги
а в холі запах розпакованого щастя
а в холі запах

дратівливий-до-безтями
вона дере шпалери нігтями даремно
а із шухляди проростає райське древо
і на гілках

набрунькувалися адами

Друк видання:

02100, Київ, вулиця Краківська, 6-А.
КП КОР «Друкар». Замовлення № 165.
Гарнітура «Нат Гротеск». Наклад 2500 прим.

Типограф Микола Ковальчук.
Ілюстратор Олена Павлова.

біла колискова

люляй моя остання солодка здобич
в небі на фабриці робиться перший сніг
місяць немовби кусень пахкої здоби
люляй мій спійманий звіре із білих снів

стіни побілені вікна розплющить вечір
дыхання гнізда звиває межы стропил
фрази наївні неначе білі овечки
ходять убрід із долівки здійсмають пил

люляй моє звіря білозубе люляй
напнута спина в готовності до стрибка
важелі каруселі — земної кулі
будуть завжди і ніколи в моїх руках

вимерзлі нори розорані коридори
всі твої шрами на шкірі моїй горять
люляй нарешті ми заплатили дорого
спи моє біло-пухнасте лихе звіря

hey Jude

розповзаються зморшки системою координат
виноградник усох
ні сатири не менад
нерозбавлений сон із суцільної в'язі сонат
нерозв'язаний вузол із жил і глевкою породи

обережно ступати себе в оберемку нести
і сміятись у безумі
ти безумовно не з тих
навіть сволок не держить такої сволоти як ти
боягузе за синіми спинами перегородек

і ховаючи мозок між альфою й зетом газет
не дивитись як тіло охляле по лезу повзе
говорити собі — це почався сезон ГРЗ
неохоче до тям іти
наче хлопцем до війська

барабани боввани сокирою рубаний біль
розбиватиме губи на біс не тобі не тобі
а за сірістю сирість а далі — останній рубіж
ця розколота синь
підійди сюди синку не бійся

в кольорових лабетах кайфує сумління слабе
і волає у вухо широка горлянка ТБ
а волосся і шкіра уже відторгають тебе
і вдаряються мухи у шибу — як гелікоптери

і — hey Jude —
залигають під шкіру із пісні слова
і тебе у безодню стічною трубою змива
ця країна багата на дати та антидива
де кути образи перехожі
глухі як тетері

незабуті слова обертаються тінями поночі
на пошерхлих вустах

залишається присмак золи
так вмирають дерева уже не благаючи поміч
так ідуть від людей із якими життя прожили

ці слова проступають на шиї синявими жилами
у долоні неначе в колиці гойдаються і
за написаним правом

себе наречуть старожиллами
і примусять увічнити кроки кульгави свої

У наступному випуску:

Рецензія Оксани Шур
на книгу Анатолія Дністрового
«Дрозофіла над томом Канта».

Проза Олега Романенка
та Альбіни Позднякової.

